

Олександра СТАСЮК

НЕВІДОМА БРОШУРА МАРКА БОЄСЛАВА (1950 Р.)

Для широкого загалу Марко Боєслав (справжні ім'я та прізвище – Михайло Дяченко) – це відомий повстанський поет, автор полум'яних віршів про боротьбу українського національно-визвольного підпілля “Борцям за волю”, “Марш Чорного лісу”, “Клекоче гнівно час”, а також колядки “Сумний Святий вечір в 46-м році”. Проте далеко не кожен знайомий із прозою Михайла Дяченка, яка становить значну частину доробку талановитого письменника. Виконуючи обов'язки головного редактора газети “Шлях перемоги” (1945–1947) та журналу “Чорний ліс” (1947–1950), М. Дяченко опублікував на сторінках цих видань під псевдонімом М. Гомін багато цікавих оповідань, есе та художньо-публіцистичних розвідок, у яких із притаманною йому емоційністю оспівував героїзм українських повстанців та торкався важливих проблем боротьби ОУН та УПА.

Марко Боєслав.
1 вересня 1931 р.

В останні роки, перебуваючи на посту Крайового референта пропаганди Карпатського краю, М. Дяченко виявив себе як ідеолог організації та досвідчений політик, чого доказом є його статті ідейно-політичного спрямування “В чому наша сила” (1948), “За здорову душу української дитини” (1948), “За соборний моноліт” (1950), “Чому почуття меншевартості” (1950), присвячені проблемі протистояння українського визвольного підпілля радянській окупаційній владі. Загальний тон цих робіт значно стриманіший та виваженіший, хоча авторові не вдалося до кінця подолати рамок улюбленого художньо-публіцистичного жанру. Однак це не можна вважати огрихом публіциста, адже дещо емоційний виклад проблеми не заважав М. Дяченкові глибоко вникнути в її суть, а окрім того, робив її доступнішою та зрозумілішою для широких народних мас.

Пропонуємо увазі читачів останню роботу Марка Боєслава брошуру “Чому почуття меншевартості”¹, у якій автор таврує рабську психологію українських радянських чиновників, письменників, журналістів, науковців та діячів культури,

Марко Боєслав.
Травень 1950

¹ *ДА СБ України. – Ф.13. – Спр. 376. – Т. 33. – Арк.37-57.*

які, виявляючи ознаки рабської психології, всупереч історичній правді, підтримували накинену московськими засобами пропаганди ідею культурно-цивілізаційної вищості російської нації. Звертаючись до героїчних сторінок української історії, демонструючи внесок видатних українців у загальносвітову культурну спадщину, цитуючи захоплені вислови чужинців про українську мову і культуру, Михайло Дяченко наголошував на самобутності та самодостатності української нації та закликав українців викоринити зі своєї душі почуття національної меншовартості, адже “ми – не народ-безбатченко, але народ зі своєю славною традицією та могутньою культурою”. Ці слова і сьогодні звучать надзвичайно актуально.

Документ публікується вперше.

Марко Босслав

ЧОМУ ПОЧУТТЯ МЕНШЕВАРТОСТІ

Основною силою кожного народу є його національна свідомість і честь, людська й національна гідність, національна гордість та почуття правдивої своєї вартості. Найбільшою трагедією народу є та дійсність, коли він втратить ці цінності. Затративши ці скарби, цю свою моральну силу, можемо з усією певністю сказати, що той народ знаходиться над пропастью. Життя його, як окремої національної спільноти, є розчислене на дуже короткий час. Народ без національної свідомості, честі, гідності, гордості та без почуття правдивої своєї вартості мусить зникнути з лиця землі. Це є незаперечне правило історії.

Тому-то кожний окупант у першу чергу старається знищити цю основну силу поневоленого народу. А що ж говорити про такого окупанта, як московсько-большевицькі варвари! Вони цілою **[не відчитане слово. – Ред.]** всіма можливими й неможливими способами нищать вищезгадані духові скарби – моральну силу кожного поневоленого народу, а в першу чергу українського народу.

Вже сьогодні ми бачимо сумні наслідки цієї злочинної роботи Кремля. Між українцями можна сьогодні стрінати таких українців, що в них немає вже української душі. В них немає ані трохи національної честі й гідності. А про національну гордість нема що й згадувати. Для них важніша могутність Кремля, як воля рідного Києва.

Аж гидко робиться, як читати українську советську пресу. Називаю її тільки тому українською, що друкована по-українськи. Бо зміст її не то що не український, а ворожий Україні.

Читаю цю пресу й питаю сам себе: чи може людина скотитися аж до такого рабства та підлоти?

Хочу бути виrozumілий для тих людей, що пишуть. Знаю, що большевицький нагай змушує їх виписувати таке хамство та упідлювати славне минуле України. Але мусить бути границя, поза яку правдива людина, правдивий член своєї нації не сміє посунутися в своїй нікчемності, хоч би за це грозила смерть. Пам'ятайте, що своїми писаннями ви деправуєте душу рідного народу.

У кого, товаришу Левадо, позичили ви лиця, коли писали про “Полтавський бій” (1709 р.)? Чи не в самого Сталіна? Будьте певні, що навіть російський історик, коли б писав про цю українську трагічну подію, то не оплював би так нікчемно ідейних замірів гетьмана Мазепи, як ви це зробили. А ви ж, мабуть, українець! Правда?

Чому ж то російські історики не ллють помий на таких катів, як московські царі – Іван Грізний, Петро I, Катерина II? А вони ж катували не тільки чужі народи, але й свій рідний московський народ. Противно, большевицькі історики вихваляють їхні заслуги для Росії. Постаті цих деспотів стали темами московських виховних фільмів та літератури. На цих кровожадних катах виховується сьогодні в советській Росії московська молодь. Та й українську молодь годується цим сміттям.

Скажіть ви, українські історики, чи хоч один український володар або державний діяч знущався так над народом, як ці московські короновані душогуби?

І що ж ви, нікчемні раби, виписуєте на таких благородних наших діячів, як: Мазепа, Дорошенко, Полуботок, Петлюра та інші? Чому називаєте їх зрадниками? Кого вони зрадили? Чи боротися за волю України – це по-вашому значить зраджувати. В ім'я чого деморалізуєте ви українську молодь – майбутнє і надію Української Нації? Нащо ви ідолопоклонною писаниною обезвартіснюєте український народ? Ви самі не вірите в те, що пишете. То чому немає в вас відваги плюнути Сталіну в вічі й сказати – доволі кривити душею!

Чому ж ви – українські слуги Сталіна, називаєте московський народ “старшим братом”? В якій то історії чи старій хроніці вичитали ви це? Скажіть і нам, хай знаємо! Чи, може, тому він старший, що цілих 400 років пізніше як український народ виступив на історичну арену? Чому ж ви так щиросердечно ділитися з Москвою нашим славним княжим періодом – нашими національними городищами, називаючи княжу добу спільною державою трьох народів – українців, росіян і білорусів? Це правда, що московські й білоруські землі входили в склад Київської Княжої Держави. Але чи мають право кремлівські можновладці безлично цей княжий період вчисляти до своєї історії? А ви, українські вчені та письменники, закривши очі й вуха на голос правди, допомагаєте московсько-большевицьким тиранам брехати та баламутити український народ.

Я поставлю вам питання: чи надибали ви, хоч би в одній російській історії, що російська держава за Петра I, Катерини II та інших російських царів була теж українською державою? А ми чейже знаємо, що українці входили також в склад цієї держави.

Тут у гру входить лиш та різниця, що московському народові жилося краще в українській княжій державі, як українцям у царській Росії. Московський народ в українській княжій державі мав такі самі права, як український. Тому-то він чувся, як у своїй рідній державі. В московського народу не було такої ненависті до української київської княжої держави, як в українців до московської держави. Українці в московській державі були і є сьогодні тільки невільниками.

Та як би не крутили, не брехали кремлівські брехуни, навіть покликавши на допомогу самого Маркса та Леніна, то правда все лишиться правдою. Київська Княжа Держава була твором тільки українського народу.

Навіть найбільший неук, коли має трохи честі, не скаже, що висока українська культура княжої доби йшла із Москви (її ще тоді навіть не було) до Києва, але з Києва до Володимира над Клязмою, Суздаля, а відтак до Москви.

Яке ж право має Москва до “Слово о полку Ігореві”, “Галицько-волинського літопису” та до інших літературних творів княжої доби, що повстали на українських землях?

Чому ви, українські працівники пера, в Радянській Україні не бороните правди, лиш як цуцики помагаєте підбріхувати кремлівським грабіжникам? Чи ж не бачите, що Москва обкрадає нас зі всіх наших духовних надбань? Не сором вам називатися українцями? Не випирайтеся хоч того, що самі російські вчені признають нашими духовними скарбами.

Російські історик Прижов Іван (ур. 1929 р.) у своїй науковій праці “Малороссия в истории ея литературы с XI до XVIII в.” поставив українське письменство на зовсім інший ґрунт. Він не обмосковцує української літератури київської княжої доби, як це робите ви, “сини сердешноі України”.

Якщо Росія є “старшою та розумнішою сестрою” України, то чому ж вона не послала своїх учених на Україну, щоб вчили цю “молодшу та дурнішу сестру” культури, але протівно, коли тільки занюхали в Україні якогось вченого, композитора чи співака, то тягли його до себе і то під примусом. От наведемо, як приклад, лише кількох із них: великий український вчений – Теофан Прокопович, геніяльний композитор – Дмитро Бортнянський, один з найкращих світових тенорів – Іванов Микола. (Останній так зненавидів Росію, що втік із неї й виїхав за кордон).

Чи їм і багатьом іншим визначним українцям не наказували російські царі працювати для російської культури?

У XVII ст., як Росія мала вже довгу державну традицію московський просвітянський діяч, Ртищев Хведір спроваджував до Москви українських вчених із Києва, а московських юнаків посилав учитися до Київської Академії.

Якже ж зрозуміти це все? Хто, кого вчив? Москва Україну, чи Україна Москву? Виясніть, “мудрі наслідники” Маркса. Знаємо, що ви і тут, як і всюди, знайдете викрут. Та для нас важну ролью грають факти, а не марксо-сталінська крутня. Отже є на це дуже багато фактів, що Україна, а не Москва була першим політичним і культурним огнищем на сході Європи. Ніхто теж не годен заперечити факту, що українці самі творили свою культуру без допомоги Москви. Зате Москва цілими пригорщами черпала свою культуру з України.

Чому ж у такому разі ви, українські інтелігенти, б’єте поклони перед Москвою? Чого понижуете себе? Чому не ціните своєї національної вартості?

Ви збезцінюєте таких наших геніїв, – Богдан Хмельницький і Тарас Шевченко. З великого будівничого Української Козацької Держави ви робите московського раба, що добровільно віддав Україну в руки Москви. З Переяславського договору (1654 р.) ви зробили рабську чолобитню Великому українському Гетьмана московському цареві. А як це було в дійсності? Ось тут я пригадую точки Переяславського договору й кожному стане ясно, чи це було підданство України Москві, чи це була угода, як рівний з рівним.

Ось ці точки Переяславського договору:

1. “Цілість України по обох боках Дніпра, де жили козаки, по межу умолену Зборівським договором, то є вся Україна Лівобережна, а на правому березі Дніпра сучасна Київщина, частина Поділля й Волині.
2. Право власної управи, незалежної від урядників царських; право власного законодавства й судівництва; право вибирати вільним голосуванням гетьмана й урядників, право приймати послів від заграничних монархів і зсилатися з заграничними монархами, право міст до власного заряду щоб були задержані, а особисті права станів: шляхетського, духовного, міщанського козачого й посполитого, щоб лишилися ненарушені. Так само ненарушеність маєностей; побільшення реєстрового війська до 60 тис.; платня козакам із доходів українських, але тоді, коли доходи будуть зведені до відомости.

Україна брала на себе обов’язок платити володареві данину, але щоб до цієї справи московські збірщики не втручалися. Під час війни Україна мала власним військом допомагати цареві, а цар повинен був обороняти її й зовсім визволити від поляків”.

Думаю, що всякі пояснення тут не потрібні. Коли ж Москва, як звичайно, не додержала умов Переяславського договору й почала пхати своє

імперіялістичне рило глибоко в Україну, а навіть заглядати в душу українському народові, тоді Хмельницький почав організувати збройний виступ, в союзі з іншими заграничними володарями проти Москви. Нажаль, передчасна смерть Великого Гетьмана знівечила всі його плани. Але замір Хмельницького – відірвати знову Україну від Москви, почав реалізувати гетьман Іван Виговський. Виговський розгромив московські війська під Конотопом 1659 р., але Україна не вміла використати своєї перемоги.

Чи стратегічна й політична діяльність Богдана Хмельницького та його великий патріотизм заслужили собі на те, щоб робити з Хмельницького московського раба? Скажіть!

Подібна мається справа з найбільшим нашим генієм Тарасом Шевченком. Із нього – з національного Пророка ви зробили комуністичного агітаційного поета. Це найкраще далось заявити тоді, як в цілому Советському Союзі обходилося 150-ліття Пушкіна. Коли читати всю українську советську пресу, то якже ж у ній блідна постать Великого Поета й Борця за волю України – Шевченка в порівнянні до російського поета Пушкіна. А це ж писали не росіяни, а українські письменники. Читаєш ці ювілейні статті й там і воняє від них нікчемним рабством. До Пушкіна додається самі суперлативи – найбільший поет, полум'яний борець? Найкращий лірик (ну, “найгеніальніший” ви боялися писати, бо на цю прикрасу має сам Сталін і ніхто більше між помершими й живучими) і т.д. Коли згадується коло Пушкіна Шевченка, то пишеться “теж великий український поет”. Я рішуче не хочу бути шовіністом супроти російського народу. Високо ціну вартість найбільшого російського поета Пушкіна.

Але як може правдивий українець ставити Пушкіна вище Шевченка? Чи навіть критик-шовініст супроти всього, що українське, може сказати, що значення Пушкіна для російського народу є таке саме, чим Шевченко для українського народу? Ні. Чи Пушкін є тим для російського народу, чим Шевченко для українського? В самій тільки літературі – так. Але як борець за національне визволення українського народу, як оборонець всіх покривджених, переслідуваних, експлуатованих і мучених, як національний мученик і пророк, як відродитель і натхненник української душі, як великий маляр, а ще до того як додати обставини, в яких Шевченко творив і боровся, то безперечно тим усім Шевченко перевищує Пушкіна. Значення Шевченка для України більше, як Пушкіна для Росії.

Коли б ці статті писали російські письменники, то ми не дивувалися б. Росіянин, засліплений у своєму шовінізмі, не годен відчути величі Шевченка. Але ж ви українці! Чому принижуйте найбільшого сина України?

Ось послухайте, що писав російський критик Аполлон Грігорієв у журналі братів Достоевських “Время”: “З огляду на красу і силу своєї поезії можна поставити Шевченка нарівні з Пушкіном і Міцкевичем. Ми

йдемо ще даліше: у Шевченка була чиста краса народної поезії, з чого в Пушкіна і Міцкевича заблиснули лише поодинокі іскри. Вдача Шевченка була чистіша, простіша, щиріша як Гоголя, великого поета України, який станув на хибнім становиську, ставши поетом великоруського народу, чужого для його вдачі. Він був послідним кобзарем і першим великим поетом нової великої літератури”.

А ось як цінить Тараса Шевченка славний шведський учений др. Альфред Єнзен: “Тарас Шевченко став багатшим, як він міг собі коли цього бажати... Любов народа буде для нього найгарнішою нагородою, а в історії всесвітньої літератури здвигнув собі пам’ятник... тривкіший від криці”.

Так цінили Тараса Шевченка чужинці. А яка – убога характеристика Найбільшого Українця в ваших писаннях, українські письменники! Чи це не почуття меншовартості? Ви не тільки не маєте відваги стати в оборотні великих Синів України, але ще й самі принижуйте їх, а ще й обкидаєте московським болотом. Вас не гризе сумління за це? Чи ваша душа, серце, кров і кість аж так пересякли гнилим рабством?

Чому апотеозуете всьому, що лиш московське? Коли знайшлася відвага у Хвильового потрясти самим Сталіном, то чому, українські інтелігенти, не має цієї відваги у вас? Чому ваше відважне слово не потрясе московсько-большевицькою тиранією? Боїтеся смерті? А чи ж життя в такій тиранії має якусь вартість? Чи можна жити тоді, коли знасилувані – ваша українська душа, ваша національна совість, ваша людська гідність?

Чому таким рабством надихані ваші душі? Чому слово – Москва – не вилазить вам із уст? Чому всю славу й гордість України з так легким серцем віддаєте Москві?

Хіба ж не бачите, що московсько-большевицька кліка всі наші культурні здобутки капіталізує для Москви?

Трапиться в Україні славний учений – зараз Кремль дає йому медалю чи орден і він уже числиться видатним ученим СРСР (читай – російським ученим). Чи не так само мається справа з кращими українськими артистами, співаками, спортсменами, військовиками та іншими? Про всіх значних українців пишеться в советській пресі, як про знатних людей СРСР. А весь світ уважає СРСР тільки большевицькою Росією. Всі інші країни трактує большевицька кліка по-колоніальному. Та нащо ж колоніям славних людей? Вистачить, як колонія матиме стахановців, колгоспників та покірних інтелігентів, що ніколи нічого не домагаються, тільки працюють, як чорні осли.

Чому ви українці, так легковажите собі українську мову? Українське село, вірне своїм батьківським традиціям, шанує свою рідну мову. Уже і на селі трапляються деякі люди, що соромляться своєї рідної української мови. Але це ще не такі масові випадки. Зате в українських містах майже

не чується української мови. Російська мова стала розговірною мовою української інтелігенції та міського робітництва. Чому це так? Чому найкраща мова світа вважається сьогодні в Україні тільки колгоспною мовою? Мова, якою український народ створив таку чарівну народну українську пісню, що чарує цілий культурний світ, знаходиться в такій погорді на своїй рідній землі!

Красу української народної мови, народної пісні та поезії вміли та вмюють цінити чужинці, а українська інтелігенція в Україні соромиться їх та перекичує язик московською мовою – мовою найжорстокішого поневолювача українського народу.

Німецький поет Беденштадт Фридрих у своєму збірнику перекладених українських пісень на німецьку мову “Поетична Україна” не знаходить слів похвали для української народної мови, пісні й поезії. Він ентузіазмується ними. Ставить їх на першому місці в світі.

Вмів відчутти чар української мови, пісні й поезії чужинець, а ви, нікчемні раби, соромитеся їх.

Та не тільки він один умів оцінити красу української мови, народної пісні та поезії. От згадаймо хоч би таких славних чужинців, як: бельгійський етнолог – Гінс Єжен, славний польський філолог – Бедуен де Куртена, відомий французький антрополог Гевольк Алесандр Абель (приятель Хведора Вовка), французький учений і письменник – Дюрен-Гревіль Еміль, чеський письменник – Єлінек Едвард, шведський славіст – Єнзен Альфред, російський лінгвіст – Льїнський Григорій, німецький філолог – Келлер Георг Зигмонд, видатний російський філолог – Корш Хведір, визначний французький філолог – Леже Люї Поль, англійський письменник і фольклорист – Ральстен Віліям, французький історик і політичний діяч Рамбо Альфред, чеський етнограф – Робер Сівріян та багато-багато інших.

Ці люди клонили голови перед архитворами українського народного духа, а в тебе, українська інтелігенціє в т.зв. “Радянській Україні” – покутує рабське почуття меншеартості. Вас усіх, що погорджуєте рідною українською мовою, більше переконає московський шовініст – літературний критик Белінський, що висмівав українську мову, намовляв Шевченка писати по-російськи та інші московські шовіністи, як сотки визначних вчених та письменників цілого світа, які вміли належно оцінити красу української мови.

Великий український Пророк – Тарас Шевченко дав гідну відправу Белінському і тим усім московським шовіністам, що погорджували українською мовою та називали її “хахляцькою мовою”:

“Теплий кожух, тільки шкода,
Не на мене шитий,
А лукаве ваше слово
Брехню підбите!”

Чому ж то не наш рідний Геній, а російський шовініст став для вас взором? Чому ви, так як Шевченко, не дасте гідно відправи усім тим московським шовіністам, що намовляють вас, а то й наказують говорити московською мовою? Для кого ж то в Україні більше як 50 % газет та книжок видається російською мовою? Скажете, може, що для росіян, котрі перебувають в Україні? То скажіть, будь ласка – скільки газет та книжок у Росії видається українською мовою? А в Росії також є багато українців.

“От так то ви навчаєтесь...”

Знаєте й говорите мовою найзапеклішого ворога України, “а своє дасть Бог!”

Багато українців сьогодні затратило свою національну гордість, а тим самим їхнє ество пересякнуто почуттям меншевартості. Тим усім, що тільки через незнання рідної історії в правдивому світлі попали в такий стан, я хочу бодай найзагальнішими фактами доказати, що нам, українцям, немає найменшої причини чути меншвартісним народом від других народів, а тим більше від московського народу. Про деякі факти я вже вище згадував, а тепер до тих додам ще кілька нових доказів нашої національної вартості.

Щоб доказати вартість якогось народу, треба в першу чергу представити його духові та фізичні здібності. Як же ж маєтєся справа з духовими й фізичними здібностями українського народу? Киньмо оком на них.

Український народ, завдяки своїм духовим та фізичним здібностям, живе на найкращій та найбагатшій землі у світі. Геополітичне положення України та її великі багатства були й є причиною завзятої боротьби українського народу з усякого рода наїзниками в обороні рідної землі. Всі наші вороги гострили і гострять зуби на нашу багату землю. Можемо з гордістю сказати, що тільки духові й фізичні здібності українського народу вдержали його в суцільній масі на рідній багатій українській землі.

Коли українському народові грозила велика небезпека зі сторони диких азійських орд, його творчий геній створив могутню Київську державу. Український народ своєю хоробрістю зумів не тільки оборонити себе перед загладою, але оборонив перед цілковитим знищенням майже цілу Європу. Україна в IX-XIII ст. була залізним муром Європи перед дикими азійськими ордами. В цій же завязатій безустанній боротьбі з дикими азійськими ордами український народ зумів піднятися на вершини дугової творчості. Його творчий дух створив вірцеву адміністрацію тодішньої могутньої української держави, якої простір виносив понад 3 млн. км кв. Могутнішої та краще організованої держави, як українська держава за часів Володимира Великого й Ярослава Мудрого не було тоді в цілому світі. Жодний народ не мав у тих часах так добре упорядкованих законів (“Руська Правда”), як український народ. Українська столиця – Золотоверхий Київ пишався геніяльною архи-

текстурою та мистецтвом. Українська література княжих часів стояла дуже високо. Ані один народ тодішнього світу не мав такого геніяльного поетичного архитвору, як “Слово о полку Ігореві”.

Висока українська культура княжих часів полонила пізніше литовських князів, що займили були українські землі. Ці князі так пересякнули нашою культурою, що деякі з них були більше українськими князями, як литовськими.

Коли українська княжа держава, виснажена беззустанніми війнами з кочовиками, впала, тоді творчий дух українського народу створив нову мілітарну й політичну силу – козачину. Яку ролью відіграло українське козацтво у нашій історії, мабуть кожному відомо. Слава, завзяття, бойовий ризик, посвята українських козаків такі живі в українському народові, що сьогодні, мабуть, немає дорослого українця й українки на світі, що не знали б бодай трохи про українських козаків.

У часи, коли всі українські землі були у ворожих руках, коли українська шляхта в більшості зрадила Україну й перейшла в ворожі табори, коли українське селянство – основна сила українського народу – попало в тяжке кріпацтво та панщину, коли на українській землі безустанно шаліли татарські та турецькі орди, коли татарські та турецькі ринки були переповнені українськими бранцями, коли здавалося, що український народ навіки зникне з лиця землі, український народ не заломив бездарно рук. Його життєтворчі здібності, його незломний дух зумів викресати із себе нову силу, що своєю хоробрістю та бойовою вартістю здивувала цілий світ. Цією силою українського народу було українське козацтво. Козацька Україна стала заборолом Європи перед турками й татарами. Козацька Україна знову стала авангардом Європи у боротьбі з азійськими ордами.

Щоб уміти на правду оцінити бойову вартість і значення українського козацтва, треба заглянути не до брехливої московсько-більшевицької історії, а до своєї рідної української історії та до творів письменників, істориків, мемуаристів та подорожників інших народів, як: молдавський господар – Кантемір Дмитро (1673-1703), німецький історик – Кампеназзен Бальтазар (1746-1808, “Коротка історія козащини”), славний чеський педагог і філософ – Коменський Ян Амос, польський історик – Кубаля Людвик (дав найкращу характеристику Богдана Хмельницького), французький історик – Леклерк Ніколя Габріель, французький письменник і офіційний публіцист цісаря Наполеона Бонапарта – Лесюр Шарль Люї (у 1843 р. написав “Історію козащини”), французький публіцист – Лімієр Де (1664-1725), французький дипломат – Лінаж де Восьєн (1674 р. написав “Правдива причина повстання козаків проти Польщі”), єпископ у Молдавії, папський нунцій у Польщі – Ляврес Вінцент (1523-1592, в його писаннях багато відомостей про козаків, особливо про Підкову), французький

дипломат – Лякруа Франсуа-Пті (1653–1713, автор споминів про Юрія Хмельницького), швейцарський дипломат – Ламберті Гійом (1660–1742, пише про Мазепу), німецький мемуарист, посол цесаря Рудольфа II в 1594 р. до запорізьких козаків на Січ – Лясота Еріх (у своєму щоденнику, пише про тогочасну Україну), шведський дипломат – Маєр Йоган (1651 р. пише про козаччину), французький історик – Маргель Рене (“Життєпис Мазепи” спільно з Борщакком), французький історик – Мартен Анрі (1810–1883, у своєму творі “Росія й Європа” пише про Хмельниччину, Мазепу та пророкує міжнародне значення українського питання), російський інженер-підпоручник – Мишецький Семен (перебував на Січі 1736–1740, написав цікаву “Историю о козаках запорожских”), польський комісар для переговорів із Хмельницьким в 1949 р. в Переяславі Мясковський Войцех (у своєму щоденнику дуже цікаво пише про запорізьських козаків), німецький історик – Нуоффер Франц (автор твору про Хмельниччину), старшина і військовий письменник – Пльото Карл (автор праці “Ді Козакон”), німецький історик – Пуффендорф Самуель (1632–1694, пише про Хмельниччину й часи “Руїни”), французький дипломат – Рулієр Кльод Шарльмань (1735–1791, пише про зносини мазепинців із Францією), французький поет і дипломат – Сент-Амант Марк Антуан (1594–1661, у своїх віршах оспівує козаків), французький інженер Боплян Гійом (у 1649 р. видав книжку у Руані “Опис України”, в якій дуже вихваляє героїство українських козаків. Ця книга була дуже скоро переложена на мови: латинську, англійську, німецьку, польську та російську), один із найбільших і найвсесторонніших письменників Франції та світової літератури – Вольтер (Аруе) Франсуа Марі (ширий приятель славного мазепинця, генерал-поручника французького короля Людовика XV – Григора Орлика. Вольтер у своєму творі “Історія Карла XII” дав характеристику гетьмана Мазепи, висловивши погляд, що “Україна завсіди змагала до волі”), шведський повістяр та історик – Гайденштам Вернер (лауреат Нобеля – у своєму творі “Карло XII та його лицарі” пише про Мазепу), польський історик посол Карла X до Хмельницького – Грондський Самюель (у 1676 р. написав історію Хмельниччини. Цю книжку дуже нищили поляки), італійський гуманіст і мандрівник – Делля Валле Петро (1582–1652, у своєму творі докладно оповідає про козаків), французький поет і історик – Д’Обіне Теодор Агріппа (1550–1630, у своєму творі “Загальна історія” описує Козаччину), ірландський учений – Коннер Бернер (1660–1698) та багато інших .

Усі ці чужі історики, письменники, дипломати та мандрівники правдиво, без жодного шовінізму , пишуть про Козацьку Україну та вихваляють героїзм та військове мистецтво козацьких лицарів.

Коли я в оцій скупонькій брошурці згадую про оцих чужих вчених, істориків, письменників та дипломатів, що писали про Україну, то тільки

на те, щоб підтвердити правдивість української історії та доказати брехню большевицьких істориків. Українські історики, коли писали історію України то покористувалися всіми своїми й чужими історичними джерелами. Зате большевицькі історики пишуть історію України так, як їм диктує інтерес політики Москви та їхнє лєніно-сталінське крутіїство. Коли б большевицькі історики направили користали з правдивих історичних джерел, то напевно не писали б такі безглуздя та не знеславлювали б такою хамською брехнею української історії.

Коли гетьман Іван Мазепа та його боротьба за волю України стала темою світової літератури та історіографії, то в большевицькій історії, без огляду якою мовою вона не написана б, цей великий український патріот, гетьман Іван Мазепа – це нікчемний зрадник, а боротьба за волю України – це зрада.

Але хай як хочуть брешуть московсько-большевицькі собаки, то українське козацтво, Українська Козацька Держава, козацький героїзм та слава козацьких лицарів, що гомоніла й ще сьогодні гомонить по цілому світі – це наші національні гордощі. Хай слава запорозьких героїв розбудить у нас почуття нашої національної вартості.

Коли царська Росія при кінці XVIII ст. зовсім закувала у кайдани Україну, український творчий дух проявив себе в літературному відродженні. Хоч Москва робила все, що лиш можливе, щоб не допустити до відродження українського народу, то життєтворчий український народ зумів перебороти всякі перешкоди й гордо загомонів на весь світ могутнім українським словом своїх великих синів: Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського та багатьох інших. Українське письменство підготовило ґрунт під українські визвольні змагання 1917-1921 рр.

Треба подивляти та бути гордими нам, що український народ по довгих роках тяжкої неволі зумів віднайти своє політичне – я – й серед світової завірюхи збудувати свою Українську Народну Республіку. Правда, українська держава довго не проіснувала, але скільки в наших визвольних змаганнях 1917-1921 рр. світлих героїчних моментів. Згадаймо тільки Крути, обидва Зимові Походи, Базар. Скільки в них героїзму та патріотизму, скільки посвяти в ім'я волі України! Чи багато народів у світі може похвалитися таким могутнім героїзмом?

Або перейдімо до останніх років боротьби українського народу за волю. В часи, може, найтяжчі в нашій історії, коли український народ знайшовся між паццями двох диких гидр – гітлерівської і сталінської, він і тоді потрапив вийти на вершини людського героїзму, вилонивши із себе українське революційне підпілля ОУН та УПА. Писати ось тут про героїзм членів ОУН-УПА, мені здається, непотрібно. Чи можна змалювати простими словами те, що українські революціонери-повстанці кожного дня на очах українського народу й цілого світа пишуть власною кров'ю та своїм

безприкладним героїзмом? Ні. Вірю, що геніяльний дух українського народу краще передасть цю славу, гарячий патріотизм та подиву гідний героїзм героїв наших днів майбутнім поколінням у своїх лебединих піснях.

Чи оці тільки слабенькі натяки на лицарські здібності українського народу не кажуть нам підвести чоло вгору? Чи й надалі маємо толерувати у своїй національній душі рабське почуття меншевартості?

Але це ще не все, що дає нам право бути національно гордими. Додаймо ще до цього. Чи творчий геній українського народу не вложив у скарбницю духових творів народів усього світу своїх княжих билин, козацьких дум, історичних та побутових пісень? Чи український народ не чарував і не чарує сьогодні своєю народною піснею цілого світу? Чи не з ентузіазмом вітають у світі українські хори, бандуристів, українських танцюристів? Чи не любується цілий світ, Український Народ, Твоїми вишивками, писанками, гуцульськими різьбами, українськими килимами і т.д.? А це ж Твори Твого геніяльного Духа! Багато з цих вічних архитворів Ти створив у дні найтяжчого свого лихоліття. У звірські часи, в яких інші народи зникали з лиця землі, а Ти напружував свої духові сили і створив, дерся на вершини людського духа!

Чи ви всі, заблукані українські душі, маєте причину до зневіри, до почуття, своєї меншевартості?

Та це ще не все. Український Народ видав із себе безсмертного Генія Тараса Шевченка, одного з найбільших поетів світа, європейської слави письменників та поетів – Івана Франка, Лесю Українку, Марка Вовчка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника та європейської міри, хоч мало відомих в Європі через «залізну заслону» Миколу Хвильового, Миколу Куліша, Валеріяна Підмогильного й багато інших.

Чи – не приносять нам честі такі вчені європейської слави, як – математик Острогоський, історик Михайло Грушевський, фізик Іван Полуй, антрополог Хведір Вовк, хімік Михайло Горбачевський та інші?

Чи не маєте гордитися такими нашими талановитими композиторами, як: Дмитро Бортнянський, Ведель, Микола Лисенко, Н. Леонтович, К. Стеценко, Степовий, С. Людкевич, О. Кошиць, М. Вербівський, Л. Ревуцький, Б. Лотринський, М. Колесса та інші.

Чи не рознесли славу України по цілому світу такі талановиті українці, як: славна театральна акторка – Марія Заньковецька, світової слави різьбар – О. Архипенко та визначні різьбярі: Литвиненко, Севера, Мухін, Лятуринська, [не відчитане слово. – Ред.] та інші, геніяльний графік – Юрій Нарбут та знаний в цілому світі – Павло Ковжун, один із найкращих у світі диригентів – Олександр Кошиць, славні малярі – Антін Лисенко, Кирило Головачевський, Дмитро Левицький, В. Боровиковський, Буневський, Благородний, Тарас Шевченко, Микола Глущенко, Олекса Грищенко, Олекса Новаківський, Петро Холодний, Микола

Самокиша, Микола Ге, Кричевський та інші, найбільший змагун світа – Олександр Гаркавенко та інші?

А скільки ж то сьогодні в т.зв. “Радянській Україні” талановитих – європейської міри українських поетів, письменників, учених, акторів, композиторів, малярів, співаків, спортсменів та інших! Наша душа гордиться ними, бо їх видав український народ. Але рівночасно тяжкий біль і гнів огортають наше серце, коли подумаємо – кому ці всі визначні українці в Радянській Україні служать – рідній Україні, чи ворожій Москві? З жалем мусимо ствердити, що всі вони, з малими тільки виїмками гордих українських душ, свій талант віддають кремлівському молохові.

Тяжко в такі вузькі рамки нашої брошурки вмістити той величезний скарб, який український народ зложив у скарбницю світової культури. Але вже й на підставі цих скупих відомостей кожний вдумливий українець і щира українка повинні набрати твердого переконання, що ми – не народ-безбатченко, але народ зі своєю славною традицією та могутньою культурою.

Тож хай зникне з нашої душі рабське почуття нашої національної меншевартості! Не будьмо засліплені московською пропагандою, але солідно пізнаймо своє минуле і щироукраїнське теперішнє та вміймо їх любити, шанувати, гордитися ними та боротися за них!

У січні 1950 р.